

Twee testamenten van Jacob van Ruysdael

DOOR

DR. A. BREDIUS.

EEL veel over onzen grootsten 17^e eeuwſchen landschaps-ſchilder, — dichter zou ik willen zeggen — is er niet uit de archieven aan het licht gekomen. Zijn vader, ISAACK, de liſtemaker — „ebbenliſtemaker” heet hij ergens — kwam uit Naarden. ¹⁾ De naam RUISDAEL komt van een oud kasteel in de buurt aldaar: 26 Maart 1630 verkoopt Jonchr. ADRIAEN TAETS VAN AMERONGEN aan AELBERT DIRCXSZ, Schout tot Blaercom (Blaricum) *'t huys te Ruysdael* met ſijn erve, graften, chingelen, landen, boomgaerden enz. gelegen in de Naerder en Huyser Ban met een pertye Veenlants, ſtreckende van de voorsz huysinghe van *Ruysdael* tot Emnes toe. (Voor *f* 8000.—). ²⁾ Daar in de buurt zag ISAACK VAN RUISDAEL in 1600 het levenslicht. Wanneer hij naar Haarlem trok, weten wij niet, maar zijn beroemde zoon werd er 1628—1629 geboren. Of ISAACK in zijn jongen tijd ook geſchilderd heeft, blijft hoogst onzeker.

¹⁾ 8 Juni 1640 wordt in een acte genoemd: JACOB RUYSDAEL, out ſcheepen tot Naerden. Prot. Not. E. Cocq, Amsterdam.

²⁾ Prot. Not. F. VAN SYP, Leiden.

Toch vond ik in oude inventarissen werk aan hem toegeschreven; dit kàn een vergissing zijn: het kunnen stukken van zijn broeder Salomon wezen.

In den boedel bijv. van den brouwer PANCRAS VOSTE te Haarlem, overl. 23 Juli 1636 komen voor: twee lantschappen, winter en somer, van YSACK RUYSDAEL. En Sept. 1669 bezat JAN SACHARIAS te Haarlem een stuck van ISAACK RUYSDAEL.

HOUBRAKEN zegt van hem: dat hij zijn zoon in zijn jeugd Latijn liet leeren, en dat JACOB tot het einde van zijn leven „ongetrouwd bleef, men seit om zoo „veel meer dienst aan zijn ouden vader te kunnen doen.”

Van die liefde tot zijn ouden vader spreekt de acte bij VANDER WILLIGEN vermeld, spreken ook zijne testamenten, waar hij werkelijk in ontroerende bezorgdheid voor zijn vader, tracht te voorkomen dat deze in zijn ouderdom gebrek zou lijden.

Dat ISAACK voortdurend met geldzorgen te kampen had, bewijzen een aantal aantekeningen, die ik uit de Haarlem'sche „Rollen” maakte. Bijvoorbeeld:

24 Nov. 1628. ABRAHAM LEFEVRE, Juwelier, eysscher (wonende in den Hage), contra YSACK (RUYSDAEL), Ebbelijstmaker in de Smedestraet over de Bastaertpijp, gedaegde omme te hebben restitutie van Elff stucken schilderij hem gedaegde ter goeder trouwe geleverd om te lijsten waerdich sijnde omtrent tusschen de dertien ende veertien ponden Vlaems en bij faute... te renvoyeren aen onpartijdige mannen hem dies verstaende. Er worden twee goede mannen benoemd.

7 Nov. 1642. BARENT BOSVELT, eysscher, contra YSACK RUYSDAEL, gedaegde om betaling te hebben van *f* 10.— van geleverde waren, mette costen. Moet betalen binnen 3 maanden (vraagt gracelyk atterminatie) mits cautie.

29 Maart 1639. PR. GYSBERTSZ, eysscher contra ISACK RUYSDAEL, gedaegde wegens *f* 25.— die de gedaegde wegens CORNELIS VAN GELEYN aengenomen heeft te betalen; R. moet betalen. v. GELEYN blijft borg.

24 April 1643. ISACK DE NYS, eysscher, contra ISACK VAN RUYSDAEL, ebbehoutwercker, in de Sijlstraet, gedaegde, om te hebben betalinge van 26 p. 19 st. van geleverde waeren.

De gedaechde bekent de schult, versoeckt graesselyck de atterminatie. Mag het afbetalen met *f* 6.— ter maand. Mits cautie!

16 Juny 1643. BARENT BOSVELT versoeckt appontement van beschrijvinge tot laste van ISACK RUYSDAEL Commissarissen beslissen: *Fiat* op 14 daegen.

24 Nov. 1643. TRIJNTJE WILLEMS, eysscheresse, contra YSACK RUYSDAEL, gedaegde om 6 p. 2 st. 8 p. van winkelwaeren mette costen.

8 Sept. 1644. ISACK RUYSDAEL wordt verzocht 11 p. 12 st. 8 p. te betalen voor „gehaelde waeren”. Hij zegt dat het zóó veel niet is. Moet toch betalen binnen een maand met cautie.

23 Juny 1646. JAN JURIAENSZ, eysscher, contra ISACK RUYSDAEL, woonende in de Ridderstraat, gedaegde, eischt betaling van 30 p. 10 st. van gehaelt broot, mette kosten. De gedaegde bekent de schult, versoect twee maenden tijt. Aldus wordt besloten, mits cautie.

18 Aug. 1646. Den E. JAN ARENTSZ VAN VYANEN, Brouwer in de Hollantsche thuyne, eysscher, contra YSACK RUYSDAEL, gedaegde, eischt 6 p. 19 st. 0 p. van geleverde wijnen. De gedaegde bekent de schuld en „versoect graesselyck atterminatie.” Moet betalen binnen een maand met cautie.

De volgende aantekeningen handelen meer over zijn schilderijenhandel:

8 Aug. 1634. CORNELIS GAEL, eysscher, contra ISAACK RUSDAEL, gedaegde, Omme te hebben restitutie van wegen zijn onbehoorlycke schilderijvercoopinghe voor de voorsz. GAEL gedaen, sonder gesproocken ofte commissie gehadt te hebben van wegen de Prijsen, nu de schilderij vercoft hebbende, een stuc voor 4 gl. 5 st. en een voor 4 gulden, dat bij de voorsz. GAEL mochte gelden 10 gulden; noch van 2 stucken naer advenant, soo concludeert den eysscher tot de voorsz. restitutie, makende mede eysch van kosten.

De gedaegde segt de stucken vercoft te hebben op sijn behoorlijcke tijt gelijk als de eysscher deselve met sijn dienstmaecht gesonden heeft, maer doet eysch in reconventie van de somma van 22 gulden voor sijn veylgelt en kosten.

Commissarissen geven RUYSDAEL gelijk en condemneeren den eysscher om de f 22.— te betalen.

8 Aug. 1634. CLAES VAN DIJCK, eysscher contra ISAECK RUYSDAEL, gedaegde, Omme te hebben datelyck leverantie van soodanige 2 stucken schilderijen bij DROOCHSLOOT gedaen, als hij, den voorsz eysscher, op den 3^{en} Augusti lestleden van hem gecoft heeft, daervan hij overbodich staet de betalinge te doen.

Mr. GEORGIUS VAN DE VELDE verklaart er bij geweest te zijn, toen ISACK RUYSDAEL verclaerde de schilderijen aen den requirant vercoft te hebben en... dat VAN DYCK seyde tot de voorsz RUYSDAEL: hebt gij se mij vercoft, gij sult se mij leveren, waerop hij antwoorde: Gaet, haelt se van SUYCKER, en ick heb se U vercoft en nyet SUYCKER.

En een ander verklaart ongeveer hetzelfde („ick heb U de schilderijen vercoft en soo gij d'selve begeert, ick moet se U leveren”.)

RUYSDAEL wordt veroordeeld de stukken binnen 14 dagen te leveren, mits de eysscher de beloofde som er voor betaalt.

1 Sept. 1634. PIETER SOUTMAN, eysscher contra ISACK RUYSDAEL, gedaegde t'eyschen betalinge van 28 gulden over geleverde schilderijen ofte de waerdye van dien aen ebbe lijsten met de kosten. De gedaegde bekent de schult en versoeckt tijt tot opmaken van de lijsten.

Commissarissen veroordeelen RUYSDAEL in de geeischte somme met de kosten of de lijsten binnen een maant te leveren mits cautie binnen acht dagen „voor de verseeckerigh”.

Hierna volgen nog eenige andere documenten over hem :

13 January 1634 verklaart ISACK VAN RUSDAEL out 34 jaren, dat hij eenige jaren herwaarts gelogeert geweest is bij de Waerdinne in de Paradijsvogel aen de Beurs. ¹⁾

Isack van Ruisdael

13 Juli 1643. ISACK VAN RUISDAEL, ebbenhoutwerker, leent f100.— tegen 4 0/0 en belooft jaarlijks 12 1/2 gulden af te lossen. ²⁾

27 Sept. 1655, d'eersame ISACK VAN RUISDAEL, ebbenhoutwercker, getrouwe hebbende BARBARA HOEVERNAELS, verclaert, dat CORNELIS CRUYS, schilder, in huwelyck gehadt hebbende ANNEKEN HOEVERNAELS, deser werelt es comen t'overlijden, en dat hij den boedel repudieert, alsoo de voorsz. zijn Swager en Schoonsuster veel meerder schult dan goet naergelaten heeft. ³⁾

CORNELIS CRUYS is een Leidsche stillevenschilder.

15 July 1656. ISAACK RUYSDAEL en BALTESAER VAN DER VEEN (waarschijnlijk de landschapschilder van dien naam) leggen een verklaring af. ⁴⁾

24 Maart 1665. ISAACK VAN RUISDAAL teekent aldus eene verklaring over twee schilderijen van PASSANT, sijnde 2 nachges ofte Kaerslichten, het eene de historie van Rachna en het andere van Medea. Zij waren naar Rotterdam gebracht. ⁵⁾

1) Prot. Not. J. VERHEY, Amsterdam.

2) Prot. Not. S. COEBAERT, Haarlem.

3) Prot. Not. N. v. BOSVELT, Haarlem.

4) Prot. Not. M. DE KEYSER, Haarlem.

5) Prot. Not. J. v. D. CAMER, Haarlem.

Na 1646 nu schijnen de geldzorgen van den vader door de trouwe zorgen van den zoon werkelijk verminderd te zijn. Toen begon de vroeg rijpe kunstenaar zijn werk te verkoopen; en al heeft hij er denkelijk nooit hooge prijzen voor gemaakt, hij heeft gedaan wat hij kon. In getaxeerde inventarissen zijn in zijn tijd schilderijen van JACOB VAN RUISDAEL meest op *f* 5.—, *f* 10.— hoogstens *f* 20.— geschat.

Thans de twee testamenten van JACOB VAN RUISDAEL.

In den name des Heeren, Amen.

Kennelyck zij dat in den Jare onses Heeren en Salichmakers Jesu Christi 1667 op den 23^{en} dagh des maents May, des avonts de clock ontrent acht uyren voor mij JOHANNES HELLERUS Notaris en de nabeschreven getuygen gecomen en verschenen is Sr. JACOB VAN RUYSDAEL, jongman, wonende in de Calverstraet over het Hoff van Holland mij Notaris bekend, *sieckelycken van lichaem doch gaende en staende*, zijn verstand, memorie en sprake ten volle gebruykende dewelcke heeft gerevoceert, gecasseert, dood en te niet gedaen alle testamenten, codicillen en andere uysterste willen bij hem voor desen gemaectt en verleden ende op nieus disponerende, heeft hij testateur tot zijn eenige en universele erffgenaem in alle zijn natelaten goederen, roerende en onroerende geïnstitueert en genomineert, gelijk hij institueert en nomineert mits desen MARIA VAN RUYSDAEL, jonge dochter, zijn halve suster, behoudens dat deselve daer uyt sal moeten uytkeeren en voldoen aen sijn vader ISAACK VAN RUYSDAEL de legitime portie, deselve na scherpicheyt van rechten uyt zijn goederen competerende, instituerende hij testateur daerin de voorsz. zijne vader tot zijn mede-erfgenaem, willende hij testateur voorts dat van alle t'gene de voorsz. zijn halve suster als voren van hem sal comen te erven, zijn voorsz. vader daarvan zijn leven langh geduyrende sal hebben, trecken en genieten de volle vruchten, renten en bladen, willende hij testateur voorts dat alle t'gene de voorsz. zijn halve suster van hem, sal comen te erven, sal moeten erven en versterven van de voorsz. zijn suster (jonge dochter comende te overlijden) op sijn testateurs naeste erfgenamen ab intestato, sonder dat deselve goederen andersints ab intestato sullen mogen versterven en sonder dat sijn voorsz. suster ter contrarie bij testamente, codicille off eenige andere uysterste wille sal mogen disponeren, verbiedende alomme de detractie van de trebellianique en alle andere portien, stellende hij testatenr voorts tot voogden over de voorsz. MARIA VAN RUYSDAEL geduyrende derselver minderjaricheyt mitsgaders over de goederen bij haer van hem testateur te erven, d'eersame SALOMON VAN RUYSDAEL, zijn testateurs oom, en JACOB VAN RUYSDAEL, zijn testateurs Neef, gevende deselve daertoe soodanige last, macht en auctoriteyt als voochden na rechten competeert en gegeven can werden *en specialijck*

van de voorsz. vruchten en renten jaerlijcks aen de voorsz. zijn vader uyt te keeren ¹⁾ sonder dat deselve gehouden sullen zijn eenige openinge, staet of Inventaris van zijn testateurs natelaten goederen te geven ter Weescamer deser stede, aen de E. Heeren Weesms en alle andere opsicht op de onmondigen en hare goederen pretenderende, ofte oock aen deselve eenige reeckeninge bewijs of reliqua te doen of cautie te stellen, alle t'selve de voorsz. voochden remitteerende en d'E. Heeren Weesmren behoudens derselver eerwaardicheyt en alle anderen daerbij excuserende en secluderende mits desen, derogerende tot dien eynde alle statuten, keuren, wetten, ordonnantien ter contrarie specialijck van de Weescamer deser stede. Willende hij testateur vorder dat alle t gene hij date deses in dese sal comen te veranderen, vermeerderen off verminderen, onder zijn hant beschrijven off voor twee, soo mans als vroupersoonen te verclaren van soodanige crachte en waerde sal zijn, als off tselve van woorde tot woorde in desen geinsereert ware. Alle twelcke hij testateur verclaerde te wesen zijn testateurs uysterste wille etc. etc.

Aldus gedaen en gepasseert ter woonstede mijns notaris, gestaen op de Egelantiersgraft alhier int bijsijn van JAN BARTELS en JAN VAN VREELAND de Jonge, mijne clerquen als getuygen hiertoe versocht en gebeden.

Jacob van Ruysdael

27 Mei 1667. Testament van Sr. JACOB VAN RUYSDAEL, geboortigh van Haerlem, woonende alhier ter stede, mij notaris seer wel bekend, sieckelijck van lichaem, gaende en staende met andere menschen op deser aerde, sijn verstant, sinne en memorie wel machtich sijnde en gebruykende. De schilder herroept alle vorige Testamenten. Hij maakt tot universeel erfgenaam „YSACK VAN RUYSDAEL, *sijnen* „Vader, doch onder dese conditie, dat terstond nae sijn overlijden alle 't gene „hij Testateur sal comen naertelaten bij de hier te nomineren voochden en „executeurs belegt sal werden als een vast hypotheecq ofte ander goet en seecker „Capitaal ende daarvan aen sijn Vader uytgekeert sallen werden de vruchten en „bladingen van dien. Doch bij aldien dit bij rechten niet soude bestaen, begeert „hij, dat sijn Vader sijne legitieme (portie) vant capitaal sall voor afftrecken ende „dan evenwel nogh de vruchten en bladingen vant resteerende Capitaal als vooren „genieten sal. Doch ingevalle hij in ongelegentheyte ofte in vervallentheyte quame

¹⁾ Hierbij weer in margine een tweede handteekening van den testateur!

„tegeraecken, soo sullen de vooghden *hem alleene op sijn versoeck ende naer sijn contentement en believen op een civiele plaats en sijne cost vermogen te copen voor sijn leven langh geduyrende*. Ende naer de doot van de voorsz. sijnen Vader soo sal alles erven ende versterven op MARIA VAN RUYSDAEL, sijn Testateurs halve Suster, ende bij aldien deselve ongetrouwt comt t'overlijden, soo begeert hij Testateur dat hetselve sal keren aen sijn naeste bloetverwanten. Secluderende de Weescamer enz. Constitueerende tot voochden en administrateurs van sijn naerlatenschap ende executeurs van desen sijnen Testamente SALOMON VAN RUYSDAEL en JACOB VAN RUYSDAEL, sijn Testateurs Oom ende Neeve Enz.

Gedaen ten huysse van den Testateur, gestaen in de Calverstraet tegenover 't Hoff van Hollant.

Get. JACOB VAN RUISDAEL.¹⁾

Uit een acte van 5 October 1682, verleden voor den Notaris AKERBOOM DOEDENS te Amsterdam, blijkt dat RUISDAEL aan zijn halve zuster, die intusschen met een zekeren JOOST VAN DER HULST getrouwd was, toch nog een kleinigheid heeft nagelaten, al werd hij ook uit het Armenhuis begraven. MARIA VAN RUISDAEL noemt zich de eenige erfgename van JACOB (VAN) RUISDAEL te Haarlem. Deze had haar nagelaten een obligatie ten laste van JOH. BAPT. VAN LAMSWEERDE, die echter geen rente schijnt betaald te hebben. Ten minste kort vóór zijn dood, 21 Januari 1682, had RUISDAEL de goederen van VAN LAMSWEERDE met beslag doen beleggen. Nu was daarvan verkocht en had MARIA VAN RUISDAEL f150.— in mindering van de obligatie ontvangen. Haar man teekent met een kruisje en zij schrijft er bij: dit is het merck van mijn man.

Onwillekeurig brengen toch zulke gegevens ons iets nader bij de persoonlijkheid der groote kunstenaars die wij vereeren. En ik geloof, dat de eerbied die wij voor dezen fijnvoelenden schilder, dezen dichter met het penseel koesteren, niet minder zal worden, nu wij hem ook als trouw-zorgend, liefhebbend zoon hebben leeren kennen.

1) Prot. Not. H. FRIESMA, Amsterdam.

